

О. А. ГОЛОЛОБОВА¹, канд. с.-г. наук, доц.,
О. С. ШАПОВАЛОВА¹, О. І. КАЛИНОВСЬКИЙ¹, С. Ю. КІРЕЄВА¹
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
пл. Свободи, 6, м. Харків, 61022, Україна

e-mail: elena.gololobova@karazin.ua ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5558-2114>
sapovalovaelena73@gmail.com
kalinovskijaleksandr5@gmail.com
kireevasvsu@gmail.com

ДОСВІД ЕКОЛОГІЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ КУЛЬТУРНИХ ЛАНДШАФТІВ (огляд)

Мета. Огляд світового та вітчизняного досвіду екологічної реконструкції культурних ландшафтів.

Результати. Розглянуто приклади успішної екологічної реконструкції культурних ландшафтів, реалізованих завдяки збереженню історичного контексту, концепту дбайливого ставлення до «genius loci» як до метафоричного суб'єкту, який зберігає унікальні характеристики культурних ландшафтів і одночасно виступає натхненником створення ландшафтів високої естетичної виразності і сучасної функціональності.

Висновки. Наведені приклади демонструють необмежений потенціал ландшафтного дизайну в подоланні відчуженості людини від природи, в наповненні міського середовища повноцінним життям, в успішному брендуванні міст, і, як наслідок, залучення туристів, інвестицій. Такі успішні сучасні проекти ревіталізації та екологічної реконструкції можливі, коли реалізується дбайливе ставлення до історичної спадщини, історичного культурного ландшафту, коли «genius loci» відроджується і проявляється як метафоричний суб'єкт, з одного боку, який зберігає унікальні характеристики перетворених культурних ландшафтів, а з іншого, виступає натхненником додання ландшафтам високої естетичної виразності, концентрації краси, сучасної функціональності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ландшафтний дизайн, «genius loci», міське середовище, ревіталізація, культурний ландшафт

Gololobova E. A., Shapovalova E. S., Kalinovsky A. I., Kireeva S. Yu.

V. N. Karazin Kharkiv National University, 6, Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine

EXPERIENCE IN ECOLOGICAL RECONSTRUCTION OF CULTURAL LANDSCAPES (REVIEW)

Purpose. Review of world and domestic experience of ecological reconstruction of cultural landscapes.

Results. The examples of successful ecological reconstruction of cultural landscapes, realized thanks to the preservation of the historical context, the concept of respect for the “genius loci” as a metaphorical subject, which retains the unique characteristics of cultural landscapes and at the same time inspires the creation of landscapes of high aesthetic expressiveness and modern functionality, are considered.

Conclusions. The above examples demonstrate the unlimited potential of landscape design in overcoming human alienation from nature, in filling the urban environment with a full life, in the successful branding of cities, and, as a result, in attracting tourists and investments. Such successful modern projects of revitalization and ecological reconstruction are possible when respect for the historical heritage, the historical cultural landscape is realized, when the “genius loci” is reborn and manifests itself as a metaphorical subject, on the one hand, preserving the unique characteristics of the transformed cultural landscapes, and on the other, the inspirer of giving landscapes a high aesthetic expressiveness, concentration of beauty, modern functionality.

KEY WORDS: landscape design, genius loci, urban environment, revitalization, cultural landscape

Гололобова Е. А., Шаповалова Е. С., Калиновский А. И., Киреева С. Ю.

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, 61022, Украина

ОПЫТ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ РЕКОНСТРУКЦИИ КУЛЬТУРНЫХ ЛАНДШАФТОВ (ОБЗОР)

Цель. Обзор мирового и отечественного опыта экологической реконструкции культурных ландшафтов.

Результаты. Рассмотрены примеры успешной экологической реконструкции культурных ландшафтов, реализованных благодаря сохранению исторического контекста, концепта бережного отношения к «genius loci» как к метафорическому субъекту, который сохраняет уникальные характеристики культурных ландшафтов и одновременно выступает вдохновителем создания ландшафтов высокой эстетической выразительности и современной функциональности.

Выводы. Приведенные примеры демонстрируют неограниченный потенциал ландшафтного дизайна в преодолении отчужденности человека от природы, в наполнении городской среды полноценной жизнью, в успешном брендинге городов, и, как следствие, привлечения туристов, инвестиций. Такие успешные современные проекты ревитализации и экологической реконструкции возможны, когда реализуется бережное отношение к историческому наследию, исторического культурного ландшафта, когда «genius loci» возрождается и проявляется как метафорический субъект, с одной стороны, хранящий уникальные характеристики преобразуемых культурных ландшафтов, а с другой, выступает вдохновителем придания ландшафтам высокой эстетической выразительности, концентрации красоты, современной функциональности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ландшафтный дизайн, «genius loci», городская среда, ревитализация, культурный ландшафт

Вступ

Постійно зростаючий суспільний інтерес до садам як особливого виду мистецтва, що володіє своєю історією і художніми засобами, інтенсивний суспільний пошук національно-культурної ідентифікації знаходить своє задоволення в збільшенні попиту на культурний туризм, тематичні подорожі, музейні тури, театралізовані і концертні заходи на території музеїв-садиб і ландшафтних пам'яток, паркових територій [1].

Це явище впливає на формування позитивної мотивації для розвитку досліджень по історії садово-паркового та ландшафтного мистецтва, формуванню стійкого інтересу з боку влади і суспільства, і як наслідок, на реалізацію інноваційних проектів екологічної реконструкції культурних і історичних ландшафтів [1]. При цьому проекти, що реалізуються, безсумнівно, повинні бути орієнтовані на дотримання принципів ландшафтно-екологічного планування, яке дає можливість вибрати напрямки збалансованого природокористування в інвайроментальному менеджменті конкретної території, в тому числі і при проведенні ревіталізації історичних культурних ландшафтів [2, 3, 4, 5].

Позитивні реакції користувачів стають певним індикатором високого ступеня пристосованості середовища до реалізації основних функцій простору, а вдала інтегрованість компонентів природи означає осмислене ставлення до організації територій тих, хто займається ландшафтним дизайном. Навпаки, відсутність облаштованих місць для відпочинку в природному оточенні, переважання асфальтових і бетонних поверхонь, похмурий вигляд безсистемно посадженої багато років тому рослинності – все

це не може не привносити в стан людини негативних емоцій. Подолання такого стану відноситься до числа завдань ландшафтного дизайну, але для перетворення використовуваних ресурсів природи в дієвий засіб перетворення ландшафтів необхідно володіти певними навичками і уявленнями. Стає очевидним, що для цього вкрай корисно навчитися бачити в просторі не тільки і не стільки випадково посаджені групи дерев і чагарників, доріжки, що віялом розходяться від круглих майданчиків або клумби, а освоїти прийоми обробки фрагментів простору, в якому кожному елементу належить певна роль, але вже не в заповненні простору, а в його логічному структуруванні. Культурний ландшафт являє собою соціо-природну систему. Суспільство, що створює «свій» культурний ландшафт, наділяє його тими якостями і властивостями, які роблять його типовим або унікальним [6].

У дослідженнях норвезького архітектора, теоретика і історика архітектури Крістіана Норберг-Шульца, найбільш повно розкрито філософський аспект впливу на людину його оточення. Звертаючись до поняття «дух місця», автор розкриває процес переживання людиною значення свого оточення через орієнтацію в ньому і ототожнення з ним. На його думку, людина живе, коли може встановити зв'язок зі своїм оточенням, усвідомити його межі і відчутти прихильність до конкретного місця [7].

З крилатим висловом «Genius loci», яке в Стародавньому Римі означало «дух-покровитель місця», пов'язане сприйняття пейзажів, що надихали поетів, художників, філософів, зародження і розквіт англійського

пейзажного стилю. Англійський поет XVIII століття Олександр Поуп в «Посланні до лорду Берлінгтону» згадує «геній місця» як настрій пейзажу, його початковий характер [1]:
*Пусть геній места даст тебе совет;
Тот, кто потока направляет след,
Иль гордый холм поднимет до небес,*

*Иль обратит в театр уступов дольних срез;
Мелькнет в селе, займет полян широкий вид,
Соединит леса, а краски оттенит;
То разорвет, а то направит линий строй,
Художник роц твоих, работ твоих герой.*
(Переклад Б. Соколова) [1]

Результати дослідження

Ландшафтний дизайн формує унікальний культурний ландшафт, необхідний людині для орієнтації, психологічної комфортності. Ревіталізація ландшафту як мистецтво передбачає не тільки екологічне відновлення природних компонентів, але і збереження, надання нового звучання стійким ознакам місця, що охороняється «Genius loci», володіє величезним потенціалом емоційного впливу. У контексті такого сприйняття «Genius loci» виступає метафоричним суб'єктом, натхненником і співавтором концепції еколого-естетичної ревіталізації культурного ландшафту, що охоплює його природну індивідуальність, спрямованість історичного розвитку, органічне включення сучасних функцій і форм.

Яскравим прикладом звернення до «генію місця», який наповнює повноцінним життям французьке місто Етрета на узбережжі Ла-Маншу, є Les Jardins d'Étretat – сади, які виходять за межі стандартного уявлення про ландшафтне облаштування простору для відпочинку.

Виникненню парку ми зобов'язані відомій актрисі «Прекрасної епохи» мадам Тебо, яка, натхненна мальовничими садами Клода Моне, в 1903 році за сприяння місцевого ландшафтного архітектора Огюста Лекану приступає до створення саду своєї мрії

(рис. 1, 2). У 2015 році ландшафтний архітектор Олександр Гривко, звертаючись до «генію місця» Les Jardins d'Étretat, виконує глобальну екологічну реконструкцію садів, зберігаючи унікальну красу ландшафту всього узбережжя Етрета, його загадковий підводний світ, кам'яні арки, що виступають з води, знаменитий алебастровий берег. В ході реконструкції відновлюється історична колекція рослин, сад збагачується новими образами, його рамки збільшуються, створюючи гармонійне співіснування історичного саду з сучасними ідеями, тематичні зони парку переходять одна в іншу. Форми рослинних композицій відображають унікальну природу Нормандії, таку як хвилі Ла-Маншу, устричні ферми, скельні утворення і арки Алебастрового узбережжя. Виразне поєднання топіарних форм рослин і сучасної скульптури створює вражаючу індивідуальність саду Les Jardins d'Étretat, який створює єдину соціальну, природну і художню конструкцію середовища, стимулюючи творчість, поліпшує етичні цінності та зберігає навколишнє середовище, історичну та культурну спадщину. У 2019 за проект саду Les Jardins d'Étretat ландшафтний архітектор Олександр Гривко стає володарем однієї з найпрестижніших європейських премій «European Garden Award» в номінації «Краща реставрація історичного саду» [8].

Рис. 1 – Юудинок мадам Тебо, 1934 р.

Рис. 2 – Будинок мадам Тебо, 2019 р.

Ще одним яскравим прикладом звернення до «генію місця» є The High Line – парк, який виник на місці старої залізниці в Нью-Йорку. Ще в 1934 році, в районі Вест Сайд в Нью-Йорку була відкрита залізнична естакада для обслуговування порту (рис. 3, 4).

Але до 1980 року потреба в ній відпала, і ця лінія залізниці була закрита. Протягом майже трьох десятиліть старий об'єкт стояв занедбаним, не виконуючи своїх функцій, поступово руйнуючись. Вже в 2006 році почалися будівельні роботи, які повністю закінчилися в червні 2019 року [9].

Збереження історичного контексту, концепт дбайливого ставлення до «Genius loci» спричинило появу громадського руху «Friends of the High Line», метою і місією якого було поєднання збереження залізниці зі створенням нового рівня образної виразності і функціональної адаптації ландшафту, що перетворюється.

Рис. 3 – Вид на High Line, 1934 р.

Екологічна ревіталізація ландшафтів вимагає від авторів реалізації творчих проєктів високого ступеня творчої неординарності, реалізація яких повертає до використання території, що втратили свої початкові функції і прийшли в занепад. Такі проєкти стають подіями, які задають тренд світового масштабу, піднімають престиж країни.

Прикладом такого перетворення є ревіталізація річки Чхонгечхон в столиці Південної Кореї – Сеулі. Це один з найгучніших в

Наразі парк High Line представляє собою одну безперервну зелену лінію довжиною більше 2 кілометрів, де ростуть понад 500 видів рослин і дерев. По всій довжині парку створені сходи, а також спеціальні ліфти для людей похилого віку та людей з обмеженими фізичними можливостями. До визначних пам'яток парку відносяться натуралізовані самосівні насадження, місця для проведення імprovізованих концертів, виставок, виступів; види на оновлені прилеглі квартали Нью-Йорка і Гудзон [10].

Промислові комплекси, що негативно впливають на екологію району, змінювалися на фешенебельні готелі і галереї, дизайнерські бутіки. Колись найбрудніший промисловий район перетворився на функціональний простір, якого потребує будь-який мегаполіс. У січні 2012 року авторитетний журнал Travel + Leisure включив парк The High Line в десятку найпопулярніших визначних пам'яток світу [11, 12].

Рис. 4 – Вид на High Line, 2019 р.

світі проєктів по ревіталізації міської річки і один з перших успішно реалізованих (рис. 5).

Річка Чхонгечхон свого часу була головною артерією Сеула, місто розрослося саме навколо неї. В середині ХХ століття річка Чхонгечхон і її околиці прийшли в занепад, район річки став міцно асоціюватися з бідністю і розрухою, а сама вона стала схожа на стічну канаву. У 2003 році був затверджений проєкт архітектурного бюро Seo-Ahn Total Landscape.

Рис. 5 – Вид річку Чхонгечхон, Сеул, Південна Корея, 2019 р.

Проект передбачав, крім гідротехнічних робіт, будівництво спеціальних навісних мостів і підземних переходів для зв'язку двох берегів річки. Щоб уникнути можливих транспортних проблем, в місті вводилися додаткові автобусні маршрути. Важливою частиною транспортної реформи, пов'язаної з проектом, стало обмеження кількості автомобілів в центрі – в залежності від номера, автовласникам дозволявся проїзд в центр по парних або непарних днях. Проблему недостатньої наповненості водою вирішили за рахунок спеціальних насосів, які при необхідності – приблизно 10 разів за рік – качають воду в Чхонгечхон з другої міської річки – Ханган [13].

Ревіталізація річки Чхонгечхон дозволила отримати жителям мегаполіса систему алей для прогулянок, тихого відпочинку, які направляються високими, кам'яними стінами, що фіксують берегові лінії річки. Відчуття комфорту досягається ізольованістю від галасливих міських магістралей за рахунок берегових стін, висота яких візуально збільшується присутністю зеленої рослинної «надбудови» з ретельно підібраних рослин,

візуально фіксують берегову лінію і пом'якшуючи її контури. Комфортність простору посилюється алейною ритмічною посадкою високих декоративних дерев, що створюють другу, «зелену» лінію захисту.

Проекти ревіталізації водних об'єктів затребувані суспільством, ревіталізація пробуджує «геній місця», відроджує дбайливе ставлення до історичної культурної спадщини, і, як наслідок, вирішує питання інвестиційної привабливості, коли райони, що знаходяться в занепаді, стають перспективним об'єктом для інвестицій.

У 2005 році ідея ревіталізації берегів Мансанареса, Мадрид, Іспанія, оформилася в майстер-план парку Madrid Rio, створеного групою MRIO Arquitectos, що об'єднала три іспанські архітектурні майстерні і голландське бюро West8. Проект ревіталізації торкнувся території площею в 650 гектарів в 6 округах Мадрида. Були ліквідовані пустирі і промзона, реконструйовані вже існуючі парки і вісім історичних мостів через Мансанарес. Були побудовані нові мости, які самі по собі представляють архітектурну цінність – наприклад, створений з нержавіючої сталі

пішохідний міст Аргансуела за проектом Домініка Перро, і мозаїчні мости. У рекреаційних зонах вздовж річки розташувалися дитячі та спортивні майданчики, прокладено 30 кілометрів велодоріжок, розбиті фруктові і декоративні сади, відкриті кафе, концертні зали і культурний центр. Були проведені гідротехнічні роботи – очищено замулене русло річки, зведені дамби і резервуари для збору дощової води, щоб в жарку пору уникнути обміління Мансанареса. У 2011 році проект був закінчений – парк Madrid Rio відкрився – хоча процес благоустрою території вздовж річки і розширення зеленої стрічки триває досі. У перспективі – всі зелені рекреаційні зони Мадрида будуть пов'язані в єдине ціле безперервним екологічним коридором [13].

Подібні проекти ревіталізації реалізовані в Марокко, – Річка Фес, що дала початок однойменним місту; – Річка Делавер, Філадельфія, США; – Річка Пасиг, Маніла,

Філіппіни. Річка Почайна стала першою малою річкою в Україні, відновлення якої буде проводитися у співпраці з корейськими експертами, які проводили ревіталізацію річки Чхонгечхон в Сеулі [13].

Інноваційним, амбітним, феєричним, жодне з визначень не є перебільшенням, є унікальний проект озеленення Gardens by the Bay – Сади біля затоки, який зібрав понад 250 тисяч рідкісних рослин, водні сади з каскадами, водоспадами і басейнами, спеціальні оранжереї і розкинувся на 101 гектарі землі в центральній частині Сінгапуру (рис. 6). Народжують «геній місця» затоки, тропічні ліси, унікальні ліани, папороті, орхідеї, серед яких «Ванда міс Джоакім» – національна квітка Сінгапуру, надихають авторів проекту на реалізацію концепції зі створення одного з найвідоміших, найбільш фантастичних і красивих ландшафтних парків світу, який вражає уяву і реалізує стратегію перетворення Сінгапуру з «міста-саду» в «місто в саду» [14, 15].

Рис.6 – Гай супердерев з видом на «Хмарний ліс» в садах біля затоки, Сінгапур, 2019 р.

У павільйоні «Хмарний ліс» (Cloud Forest) або «Вологий тропічний ліс» застосований спеціальний клімат-контроль і створений вологий клімат, характерний для тропічних гірських районів. Звісно ж, що саме тут і розташувався, охороняючи сад, доглядаючи за відвідувачами «Genius Loci». Тут представлені рослини з тропічного високогір'я до 2000 метрів над рівнем моря, при вході зустрічає величезний 35 метровий водоспад, який дозволяє підтримувати необхідну вологість і температуру для тематичних садів: «загублений світ», «дорога в хмарах», «прогулянка в кронах дерев», «кришталева гора», «на землі», «+5 градусів» і «секретний сад», які можна побачити спускаючись з вершини рукотворної гори по круговій доріжці, що

йде як всередині гори, так і навісних містках, що виходять за її межі. Всі живі ініновації: конструкції гігантських дерев, величезні квіткові купола-павільйони, мости і повітряні переходи, демонструють унікальні можливості ландшафтного дизайну з набуття нової якості культурного ландшафту, який набуває статусу національної гордості [14, 15].

Головну нагороду Всесвітнього паркового конгресу в Казані, International Large Urban Parks Award отримав парк Чапутьєв. Його відновлення, що почалося близько 10 років тому, можна без перебільшення назвати національним мексиканським подвигом. Ще недавно, в 2005-му Чапутьєв стояв, завалений згнившими деревами, його ставки і фонтани використовувалися як міські

звалища, на доріжках стихійно паркувалися машини, а поруч з музеями і зоопарком йшла нерегульована торгівля. У 2004-му був створений некомерційний фонд Pro Bosque de Chapulterес. Фонд займався збором грошей на реконструкцію і приведення парку в порядок. Роки пішли на розчищення завалів і відновлення ставків. Були вивезені тони сміття і вигнані сотні нелегальних торговців. З Чапультепека прибрали автомобілі і проклали пішохідні доріжки. Гроші на ці роботи давала частково держава, частково – національні компанії та міжнародні корпорації [16].

Прикладом успішної екологічної реставрації рекреаційної території в Україні є реалізація проекту «Водно-пейзажний парк» Саржин яр »в Харкові, який у вересні 2020 року одержав гран-прі I Національної премії з ландшафтної архітектури і садового дизайну в номінації « Реновація і ревіталізація територій »[17].

«Геній місця» з'явився «даючим совет, героєм работ, художником роцц», надихнув компанію SBMstudio створити проект, який розкриває нові уявлення про сучасні можливості гармонізації паркового простору. Проект демонструє дбайливе ставлення до історичного ландшафту і в той же час реалізує сучасний контекст наповнення міського ландшафту новими функціями і формами простору.

Максимальне збереження природних і штучних компонентів водно-пейзажного парку – рельєфу, рослинності, бювету, водних об'єктів – доповнене сучасною геометрією пішохідних просторів, велодоріжок, територіями із закріпленим функціоналом (спортивні, дитячі зони), новими видовими точками, закріплює унікальну роль «водно пейзажного парку «Саржин яр» не тільки в якості екологічного каркаса міста, а й вносить істотний внесок в мистецтво створення образу сучасного міста.

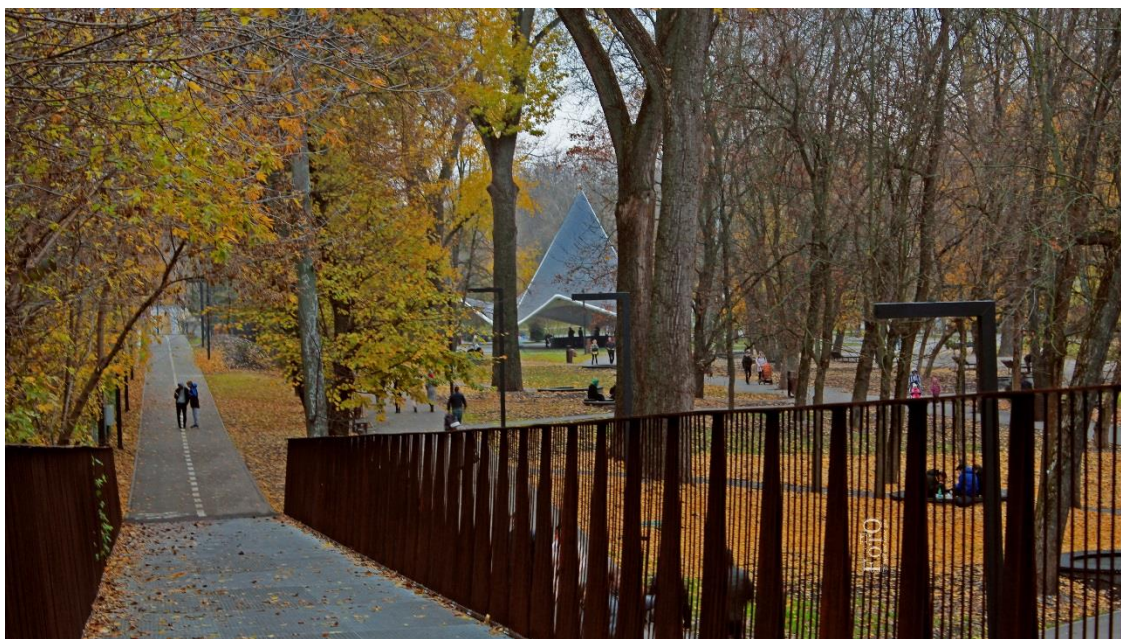

Рис. 6 – Водно-пейзажний парк «Саржин яр», Харків, Україна, 2020 р., [Фото О. Шаповалової]

Висновки

Наведені приклади демонструють необмежений потенціал ландшафтного дизайну в подоланні відчуженості людини від природи, в наповненні міського середовища повноцінним життям, в успішному брендуванні міст, і, як наслідок, залучення туристів, інвестицій.

Виразному і функціональному перетворенню історичних культурних ландшаф-

тів, які збагатилися в процесі екологічної реконструкції новими виразними компонентами, сприяло дотримання принципу спадкоємності, який, як обов'язковий, зберігає пам'ять про історичне минуле просторів, що перетворюються, відроджує і зберігає їх унікальну природну основу.

Такі успішні сучасні проекти ревіталізації та екологічної реконструкції, що стали

національною гордістю, можливі, коли реалізується дбайливе ставлення до історичної спадщини, історичного культурного ландшафту, коли «Genius loci» відроджується і проявляється як метафоричний суб'єкт, що, з

одного боку, зберігає унікальні характеристики культурних ландшафтів, які перетворюються, а з іншого, виступає натхненником додання ландшафтам високої естетичної виразності, концентрації краси, сучасної функціональності.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувались етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Література

1. Сады и время. Авторский проект Бориса Соколова. URL: <http://www.gardenhistory.ru/page.php?pageid=1>
2. Klieshch, A., Maksymenko, N. Positional-dynamic territorial structure of the urban landscape. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2020. Vol. 29. No 3. P. 539-549. <https://doi.org/10.15421/112049>
3. Maksymenko, N., Klieshch, A. Directions for optimization of natural resource use in environmental management for local areas. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2017. Vol. 25. No 2. P. 81-88. <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/111722>
4. Клещ, А. А., Максименко Н. В., Пономаренко П. Р. (2017). Територіальна структура природокористування міста Харків. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. № 1-2 (27). С. 23–34. <https://periodicals.karazin.ua/humanenviron/article/view/9168>
5. Клещ, А. А. (2017). Історія формування міського ландшафту Харкова: досвід та методичні особливості дослідження. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Екологія»*. 2017. Вип. 17. С. 63-71. <https://doi.org/10.26565/1992-4259-2017-17-07>
6. Бауэр, Н. В., Шабатура Л.Н. Культура формирования устойчивой городской среды. *Международный научно-исследовательский журнал*. 2013. № 8. Часть 2. С. 91-94. URL: <https://research-journal.org/languages/kultura-formirovaniya-ustojchivoj-gorodskoj-sredy/> (дата обращения: 28.10.2020).
7. Нефедов, В. А. Ландшафтный дизайн и устойчивость среды. Санкт-Петербург, 2002. 143 с.
8. Чудо из чудес: сад в городе Этрета. URL: <https://www.elledecoration.ru/interior/outdoor/sad-v-etreta-rabota-russkogo-landshaftnogo-arhitekтора/>
9. Official site of the High Line. URL: https://www.thehighline.org/history/?gallery=4549-11&media_item=4562
10. the High Line's plantings. URL: <https://web.archive.org/web/20100402194502/http://www.thehighline.org/design/planting>
11. New York's High Line: Why the floating promenade is so popular. URL: https://www.washingtonpost.com/local/new-yorks-high-line-why-the-floating-promenade-is-so-popular/2014/11/30/6f3e30cc-5e20-11e4-8b9e-2ccdac31a031_story.html
12. Новая жизнь железной дороги: мост-парк High Line. URL: https://www.abok.ru/for_spec/articles.php?nid=5715
13. Здесь будет город-сад! URL: <https://pragmatika.media/zdes-budet-gorod-sad/>
14. «Сады у залива» (Gardens by the Bay). URL: <http://www.100roads.com/2015/04/14/gardens-by-the-bay-1/>
15. Сады у залива. URL: <https://planetofhotels.com/guide/ru/singapur/singapur/sady-u-zaliva>
16. Лучшие современные парки мира. URL: <https://kurs.com.ua/novost/142110-luchshie-sovremennye-parki-mira>
17. Проект Водно-пейзажный парк «Саржин яр» получил гран-при I Национальной премии по ландшафтной архитектуре и садовому дизайну. URL: https://www.sq.com.ua/rus/news/novosti/15.09.2020/proekt_sarzhina_yara_vyigral_gran_pri

References

1. Gardens and time. Boris Sokolov's author's project. Retrieved 2020, September 18 from <https://www.elledecoration.ru/interior/outdoor/sad-v-etreta-rabota-russkogo-landshaftnogo-arhitekтора/> (In Russian).
2. Klieshch, A., & Maksymenko, N. (2020). Positional-dynamic territorial structure of the urban landscape. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 29(3), 539-549. <https://doi.org/10.15421/112049>
3. Maksymenko, N., & Klieshch, A. (2017). Directions for optimization of natural resource use in environmental management for local areas. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 25(2), 81-88. <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/111722>

4. Klieshch, A., Maksymenko, N., Ponomarenko, P. (2017). Territorial structure of the land use of Kharkiv city. *Man and environment. Issues of neoeology*, (1-2), 23-34. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/humanenviron/article/view/9168>
5. Klieshch A. A. (2017). History of formation of urban landscape Kharkov: experience and methodical features of the research. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University Series «Ecology»*, 17, 63-71. <https://doi.org/10.26565/1992-4259-2017-17-07>
6. Bauer, N. V. (2013). Culture of the formation of a sustainable urban environment. *International research journal*, (8), 91-94. Retrieved from <https://research-journal.org/languages/kultura-formirovaniya-ustojchivoj-gorodskoj-sredy/> (In Russian).
7. Nefedov, V. A. (2002). Landscaping and environmental sustainability. St. Petersburg, 143. (In Russian).
8. Miracle of miracles: a garden in the city of Etretat. Retrieved 2020, September 10 from <https://www.elledecoration.ru/interior/outdoor/sad-v-etreta-rabota-russkogo-landshaftnogo-arhitekтора/> (In Russian).
9. Official site of the High Line. Retrieved 2020, September 18 from https://www.thehighline.org/history/?gallery=4549-11&media_item=4562
10. The High Line's plantings. Retrieved 2020, September 18 from <https://web.archive.org/web/20100402194502/http://www.thehighline.org/design/planting>
11. The High Line's plantings. Retrieved 2020, September 18 from <https://web.archive.org/web/20100402194502/http://www.thehighline.org/design/planting>
12. New York's High Line: Why the floating promenade is so popular. Retrieved 2020, August 20 from https://www.washingtonpost.com/local/new-yorks-high-line-why-the-floating-promenade-is-so-popular/2014/11/30/6f3e30cc-5e20-11e4-8b9e-2ccdac31a031_story.html
13. There will be a garden city! Retrieved from <https://pragmatika.media/zdes-budet-gorod-sad/> (In Russian).
14. «Gardens by the Bay» (Gardens by the Bay). Retrieved 2020, August 20 from https://www.abok.ru/for_spec/articles.php?nid=5715 (In Russian).
15. Gardens by the Bay. Retrieved 2020, August 20 from http://www.100roads.com/2015/04/14/gardens_by_the_bay_1/ (In Russian).
16. The best modern parks in the world. Retrieved 2020, August 22, from <https://kurs.com.ua/novost/142110-luchshie-sovremennye-parki-mira> (In Russian).
17. The Sarzhin Yar Water and Landscape Park project received the Grand Prix of the 1st National Prize in Landscape Architecture and Garden Design. Retrieved 2020, August 22, from https://www.sq.com.ua/rus/news/novosti/15.09.2020/proekt_sarzhina_yara_vyigral_gran_pri (In Russian).

Надійшла: 01.10.2020

Прийнято: 27.11.2020